

Kalvahagen och Fårahagen – ett levande museum

Inom ramen för Åstorp tätort finns två av Söderåsens små raviner. En på var sida om Klinten. I söder Tingvallaravinen med Skyttabäcken och i norr den som mynnar i det som förr var just en hägnad för kalvar. Det fanns ytterligare en ravin men den blev sedermera "Makadamen", dvs det nu nedlagda stenbrottet. Alldeles sydost om ravinen gränsar "Fåramarken" eller som det står på skylten "Fårahagen". Idag inhägnad för att kunna hålla betesdjur. En övergång in i hagen finns ungefär på mitten av södra staketet. Och det är här vi nu går in.

Under 2016 har området, som är kommunalt naturreservat, öppnats upp genom trädfällning och utglesning av buskage. Björnbärssnåren kan dock bli en prövning för röjningsmanskaper. Vari består då det museala? För blotta ögat synes det svårfunnet. Det krävs här en del fantasi och kunskap om det gamla landskapet och dess invånare. Så låt oss börja från början för att se hålvägar, rösen och terrassodlingar som vittnar om den ursprungliga bebyggelsen på åsens nordostsluttning som sedermera flyttade ned och blev Björnekulla by.

Några tusen år efter isen lämnat området fanns här tät lövskog som endast kunde nås via vattenvägar. Längs dessa bor och färdas nomadstammar. Människor som i senare generationer blir bofasta, håller boskap och röjer/odlar upp mark. Arkeologiska fynd som kopplas till stenålder, bronsålder och järnålder vittnar om boplatser på åsplatan med förbindelse till närmaste vattenväg – Humlebäcken – och små odlingar längs åsens sluttning.

Här inne i Fårahagen finner vi således rester av ett åkerbruk i form av terrassodlingar, s.k. fossila åkrar. Den nu genomförda röjningen har frilagt marken så att terrasserna faktiskt blir tydliga. Likaså kan vi skönja hålvägen som går på diagonalen av sluttningen. Från bebyggelsen på åskanten ned mot området som idag är norr om kyrkan. Vägen från Skannehögen och boplatserna omkring mynnade invid Skanne Killa som gav befolkningen friskt vatten i långa tider. På denna väg har folk och fä färdats i generationer. Kanske ändå från 2000 år f.Kr och fram till 1800-talets skiftesreformer, som sprängde den gamla byordningen med åkertegar i remsor utmed bebyggelsen och fägator ut till betesmarkerna på skogen. Vägen hade förbindelse med en väg som fortsatte längs med åskanten mot Kärreberga. Den är dock svår att finna i bokskogen. Däremot finner vi där mängder av odlingsrösen som lades upp efterhand som man bröt upp lyckor för att odla i omgångar. Det som även kallas "vandrande åkerbruk".

Men tillbaka till det vi ser idag och det vi förhoppningsvis kommer att få se framöver, när effekterna av röjning och bete blir tydligare. Vid en florainventering tidigt 1970-tal registrerades många arter som är knutna till det gamla odlingslandskapet. Orkidéer som S:t Pers nycklar, Jungfru Marie nycklar, nattviol tillsammans med idag rara blommor för trakten som blåsuga och jungfrulin. En mängd gräs och halvgräs fanns också på listan. Ett bra exempel är darrgräs. Gullviva och svinrot växte i mängd. Sammanlagt kunde noteras ett hundratal örter som idag är mer eller mindre sällsynta häromkring.

Om skötselåtgärderna och sedan påföljande bete får gynnsam effekt på markvegetationen finns det ganska stora möjligheter att en del av blommorna åter kan glädja besökare. Så kom gärna hit i maj, juni och juli månad bara för att själv få uppleva det som idag är ett av traktens få rester av det gamla odlingslandskapet. Ta sedan och fortsätt promenaden förbi Heiners ängar och sväng upp mot Smedjehusvägen för att sedan vandra vidare till Maglare maa, varifrån vandringen kan återtas via Skyttaböket och åter till parkeringsplatsen på Odengatan. Kan bli en fin dagstur. Lycka till!

Fakta från Wikipedia

Hålväg - Hålväg är en sorts fornlämning som består av en fåra i marken där en forntida väg gått fram. Fåran har bildats av slitage från hovar, klövar och fötter, samt av förstärkande regnvattenserrosion. En

annan kompletterande förklaring kan bara att vägen inte fått den påväxt med markhöjning som omgivande terräng fått.

Terrassodling – fossil åker

Fossil åkermark representerar de äldsta synliga spåren av odling i Sverige och de kan dateras från bronsåldern och ända in i historisk tid. Röjningsrösen, stensträngar, terrasserade eller ryggade åkrar och så kallade celtic fields är exempel på den typen av lämningar. Den fossila åkermarken ligger insprängd i dagens skogs- och betesmarker och inom den kan det finnas andra typ av lämningar, som förhistoriska gravar, boplatser och hållristningar eller yngre torp- och skogsbrukslämningar. Därför kan fossil åkermark spegla hela fossila kulturlandskap från olika tider.

På många platser i södra Sverige finns det omfattande områden med en typ av fossil åkermark som kallas röjningsröseområden. Dessa uppkom genom att äldre tiders bönder samlade ihop sten från åkermarken i högar för att underlätta och förbättra odlingen. Dessa så kallade röjningsrösen är ofta fyra till sex meter i diameter och endast några decimeter höga. Röjningsröseområdena kan omfatta flera hektar mark och hundratals röjningsrösen. Storleken beror på att ny mark odlades upp och stenröjdes, medan delar av den gamla lades i träda. Röjningsröseområdenas datering kan skilja sig mellan olika regioner och områdena har ibland också återbrukats och nyröjts i historisk tid.

Vandrande åkerbruk

Röjningsröse är stenrösen som har uppkommit då man har röjt mark, i regel för odling men ibland även för annan verksamhet. När röset tillkommit vid stenröjning av odlingsmark benämns det även *odlingsrösen*. En äldre benämning på röjningsrösen i södra Sverige är *hackerör* (även hackarerör, hackhem) som etymologiskt antas härstamma från en avlägsen "hackaretid", då odlingen bedrevs med hacka. Hackerör kan också i vetenskapliga sammanhang avse röjningsrösen av äldre typ.

I Sverige är äldre röjningsrösen vanligast i Svea- och Götaland. De har tillkommit under hela det förindustriella jordbrukets tid då tidigare obrukad jord röjts upp för odling eller redan brukad jord anpassats för nya redskap, från brons- och järnåldern till in på 1900-talet. Äldre röjningsrösen räknas som fornlämningar och områden av röjningsrösen klassificeras av Riksantikvarieämbetet som fossil åkermark.